

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО» (м. Одеса)
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЖИТТЄВОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
19-20 травня 2023 року

Одеса
ФОП Бєлий А.Є
2023

УДК 159.9: 37.015.3

ББК 88.4

А 43

Друкується згідно рішення Вченої ради Соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Протокол № 6 від 24.02.2023 р.)

Актуальні проблеми життєвого та професійного само-
А 43 **здійснення особистості** : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Психологія самоздійснення особистості: теорія, досвід, практика» (19-20 травня 2023 р.) / відп. ред. О. П. Саннікова. Одеса : ФОП Бєлий А.Є., 2023. 168 с.

ISBN 978-617-7757-55-8

Редакційна колегія

Саннікова О. П. – *доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та диференціальної психології; відповідальний редактор;*

Василенко І. В. – *кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та диференціальної психології;*

Санніков О. І. – *доктор психологічних наук, професор кафедри теорії та методики практичної психології.*

Матеріали збірника містять результати теоретико - емпіричних досліджень, що здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів, аспірантів та науковців, які навчаються і працюють у закладах освіти України.

Для студентів, аспірантів, молодих науковців, психологів, педагогів та широкого кола зацікавлених осіб.

За зміст та помилки, що можуть зустрічатися в тексті статей, несуть відповідальність автори.

ISBN 978-617-7757-55-8

© Університет Ушинського, 2023

Наступним кроком нашого дослідження буде якісний аналіз даних, що дозволить здійснити пошук індивідуально-психологічних особливостей інтелекту юнаків та дівчат.

Література

1. Бідюк І. А. Особливості загального та емоційного інтелекту студентів. Гендерний аспект. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 3. С. 165-169.
2. Галян І. М. *Психодіагностика*: [навч. посібн.]. Київ : Академвидав, 2009. 464 с.
3. *Динаміка розвитку інтелектуальних здібностей обдарованої особистості у підлітковому віці*: [монографія] / За ред. О. Ю. Бурова. Київ : ТОВ «Інфосистем», 2012. 258 с.
4. Харченко С. В. Особливості соціального інтелекту в юнацькому віці. *Наук. вісник Херсонського державного університету*. Серія «Психологічні науки». 2017. Вип. 2. Т. 2. С. 112-116.
5. Sternberg R. J. Components of human intelligence. *Cognition*, 1983, Vol. 15. Pp. 1-48.

УДК 159.9:316.36(045)

ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ШЛЮБНИМИ СТОСУНКАМИ

Гордієнко І. О.

*кандидат психологічних наук, старший викладач
кафедри загальної та диференціальної психології,
Університет Ушинського*

Сидоренко О. М.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*

Анотація. У статті розглянуто феномени «психологічне благополуччя» та «задоволеність у шлюбних стосунках». Надано результати емпіричного дослідження взаємозв'язку показників психологічного благополуччя та задоволеності шлюбними стосунками. Презентовано результати кореляційного аналізу особливостей взаємозв'язків показників психологічного благополуччя особистості та задоволеності шлюбом. Виявлено значимі зв'язки

між рівнем задоволеності у шлюбних стосунках та складовими показниками психологічного благополуччя. Надано результати якісного аналізу особливостей психологічного благополуччя у осіб з різним рівнем задоволеності шлюбом.

Ключові слова: психологічне благополуччя, задоволеність шлюбом, показники, взаємозв'язки.

Постановка проблеми та актуальність дослідження.

Проблема благополуччя в даний час є об'єктом дослідження багатьох наук: економіки, психології, соціології, філософії. Аналізуючи літературні джерела, слід констатувати, що психологічне благополуччя розглядається як стійкий, інтегральний, багатокомплексний феномен, який характеризує стан оптимального функціонування особистості і залежить від різноманітних чинників, зокрема системи особистісних цінностей і уявлень про світ, наявності емоційних і поведінкових стереотипів, різноманітних особистісних якостей, цілей тощо [1].

Сердюк Л.З. визначає психологічне благополуччя як інтегральний показник ступеня спрямованості особистості на реалізацію основних компонентів позитивного функціонування, а також ступеня реалізованості цієї спрямованості, що суб'єктивно виражається у відчутті щастя задоволеності собою і власним життям [5].

Як інтегральне особистісне утворення, психологічне благополуччя функціонує в динаміці і тому є мотиваційним параметром особистості, ступінь вираженості якого залежить від реалістичності, структурованості, цілісності (узгодженості минулого, теперішнього і майбутнього) системи ставлень людини до життєвої перспективи, що включає цілі, плани, цінності і прагнення [1]. Згідно уявлень К.Ріфф, психологічне благополуччя можна описати як складний, інтегральний феномен, що характеризує позитивне функціонування особистості та виражається в суб'єктивному відчутті задоволеності життям, реалізації власного потенціалу і залежить від суб'єктивної якості комунікацій особистості з оточуючими [7]. Модель психологічного благополуччя К.Ріфф складається з шести елементів: прийняття себе; контроль над обставинами; позитивні стосунки з іншими; наявність мети в житті; особистісне зростання; самодетермінація.

Аналіз найсучасніших зарубіжних досліджень дає змогу виділити чотири ключові сфери впливу на задоволеність життям людиною: сімейну, професійну, соціальну сфери та здоров'я. Вплив сімейної сфери на загальну задоволеність життям є одним з найістотніших. Виходячи з цього, сімейна сфера залишається необхідною ланкою успішного функціонування особистості, що є передумовою її благополуччя.

На думку А.Н.Волкової, існує кілька рівнів характеристик що зумовлюють подружню сумісність. На першому рівні представлені соціологічні характеристики: вважається, що позитивно впливають: 1) високий рівень освіти подружжя, 2) відсутність різниці в освіті подружжя, 3) гарні житлові умови [4]. Другий рівень представлений соціально-психологічними характеристиками шлюбних партнерів:

1) задоволеність подружжя їхніми стосунками, 2) високий рівень емоційної привабливості партнерів один для одного, 3) високий рівень взаємоповаги партнерів, 4) узгодженість сімейних установок і подружніх ролей.

На задоволеність шлюбом більшою мірою впливають і особливості міжособистісного сприймання партнера, їх характерологічні і особистісні риси, а також узгодженість цінностей подружжя. Встановлено, що з психологічною задоволеністю подружжя у шлюбі позитивно корелює висока подібність характерів партнерів [4]. У стабільних шлюбах спостерігається тісний зв'язок між цінностями партнерів. Зі збільшенням стажу подружнього життя цінності, що не торкаються смислових утворень партнерів, змінюються, відображаючи тим самим міру їхньої особистої задоволеності шлюбом і життям загалом [2; 3].

Отже, чинник психологічного благополуччя може бути тісно пов'язаний із задоволеністю у шлюбних стосунках. Теоретичний аналіз чинників дає змогу припустити, що психологічне благополуччя особистості відіграє важливу роль у створенні гармонійних подружніх стосунків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемою вивчення психологічного благополуччя займалися зарубіжні та вітчизняні вчені. У теоріях Д. Біррена, Е. Бюлер, Е. Еріксона, Б. Ньюгартена, А. Маслоу, Г. Олпорта, К. Роджерса, К. Юнга, М. Яходи, поняття психологічного благополуччя розглядалось на основі вивчення проблеми позитив-

ного психологічного функціонування особистості. Т. Гордєєва, Т. Іванова, С. Кузнєцова, Є. Осін, Д. Сучков вважають, що психологічне благополуччя є певний способом життя, процесом, одним з результатів якого стає переживання щастя [6]. Такі дослідники, як А. Вороніна, М. Лінч, К Ріфф, П. Фесенко, Т. Шевеленкова описували психологічне благополуччя як складне переживання людини, що відображає наявність у неї задоволеності своїм життям [1].

У зарубіжній психології існують два підходи до трактування феномену психологічного благополуччя: гедоністичний та евдемоністичний. Засновник гедоністичної концепції Е. Дінер припустив, що суб'єктивне благополуччя має три різних складових: задоволеність життям, відсутність негативного афекту та наявність позитивних емоцій [3]. Даний підхід характеризує благополуччя з позицій індивідуального ставлення людини до себе, навколишнього світу від того, що залежить від задоволення потреб людини, перш за все тих, що пов'язані із суцільною взаємодією. Гуманістичні психологи А. Маслоу і К. Роджерс зазначали, що людина з вільною волею здатна досягти психологічного благополуччя; до того ж незадоволеність фізіологічних потреб не обов'язково призводить до фрустрації потреби в самоактуалізації [3; 6].

К. Ріфф [7] було створено власну концепцію психологічного благополуччя, в основі якої було покладено ідею про те, що незважаючи на зовнішні умови, людина в змозі досягти психологічного благополуччя, так як вона наділена свободою волі. К. Ріфф стверджувала, що основою психологічного благополуччя є позитивне функціонування особистості.

Отже, психологічне благополуччя включає в себе велику кількість факторів, таких як: цілі в житті, особистий ріст, позитивні відносини, автономія, осмисленість життям, самоприйняття особистості тощо. Дослідження рівня задоволеності шлюбом має вирішальну роль у роботі психолога при наданні ефективної допомоги подружжю в подоланні конфліктних ситуацій та гармонізації сімейних стосунків. Тому дослідницький інтерес викликає емпіричне вивчення особливостей взаємозв'язку між показниками психологічного благополуччя та задоволеності шлюбом.

Метою даної статті є виклад результатів дослідження взаємозв'язків між показниками психологічного благополуччя

та задоволеністю у шлюбі; вивчення особливостей психологічного благополуччя у осіб, які різняться рівнем задоволеності шлюбом.

Методологія та методи дослідження. З метою виявлення рівня показників, що вивчаються, було обрано комплекс психодіагностичних методик, до якого увійшли:

– Тест-опитувальник задоволеності шлюбом (В. В. Столін, Т. Л. Романова, Г. П. Бутенко);

– Методика «Шкала психологічного благополуччя» (К. Ріфф в адаптації Т. Д. Шевеленкової, П. П. Фесенко).

Дослідженням охоплено 30 осіб віком 23-40 років, що знаходяться у шлюбі.

Згідно зазначеної мети кількісний (кореляційний) аналіз отриманих був здійснений за допомогою статистичної програми SPSS for Windows 17.0, якісний аналіз було реалізовано методами «асів» та «профілів».

Результати та їх обговорення. Було проведено опитування групи із 30 осіб за вказаними методиками; здійснений кореляційний аналіз, який встановив взаємозв'язки між задоволеністю у шлюбних стосунках і показниками психологічного благополуччя. Результати кореляційного аналізу презентовано у табл. 1.

Таблиця 1

Значущі коефіцієнти кореляції між показниками психологічного благополуччя (методика К. Ріфф) та задоволеністю шлюбними стосунками (методика В.В. Століна, Т.Л. Романової, Г.П. Бутенко)

Показник задоволеністю шлюбними стосунками	Показники психологічного благополуччя						
	ПВ	Ав	ОЗ	ЦЖ	Сп	ОЖ	ПБ
ЗШС	487**	520**	383*	362*	414*	533**	412*

*Примітка: тут і в наступних таблицях: 1) N = 30; 2) нулі та коми опущено; 3) * – рівень значущості $p < 0,05$; ** – рівень значущості $p < 0,01$; 4) умовні позначення показників психологічного благополуччя: ПВ – позитивні відносини Ав – автономія, ОЗ – особистісне зростання, ЦЖ – цілі в житті, Сп – самоприйняття, ОЖ – осмисленість життям; ПБ – психологічне благополуччя; 5) умовне позначення показника задоволеністю шлюбними стосунками*

ми: ЗШС – задоволеність шлюбними стосунками.

Кореляційний аналіз даних оприявив певні взаємозв'язки між рівнем задоволеності у шлюбних стосунках та показниками - складовими психологічного благополуччя. Показник Задоволеність шлюбними стосунками (ЗШС) виявив значні на високому, 1% рівні, додатні зв'язки з показниками «Осмиленість життя» (ОЖ), «Автономія» (АВ) та «Позитивні відносини» (ПВ), та встановив статистично значимі на 5% рівні кореляції з показниками «Самоприйняття» (СП), «Психологічне благополуччя» (ПБ), «Особистий зріст» (ОР) та «Цілі в житті» (ЦЖ). Отже, зростання задоволеності у шлюбних стосунках супроводжується збільшенням всіх показників психологічного благополуччя.

Результати кореляційного аналізу дозволяють приступити до якісного аналізу, а саме до аналізу особливостей психологічного благополуччя в групах осіб з різним рівнем задоволеністю шлюбом. Для виявлення таких груп був використаний метод асів. Попередньо сирі бали загального показника задоволеністю шлюбом були переведені в процентілі. За результатами процентільних оцінок із загальної вибірки обстежених було виділено дві групи. Першу групу склали особи з високим рівнем показника задоволеністю шлюбом (ГрЗШ+). Другі групу – особи з низьким рівнем показника задоволеністю шлюбом (ГрЗШ-). За допомогою методу профілів та згідно загальним правилам створення психологічних профілів на рисунку 1 продемонстровано профілі психологічного благополуччя в групах осіб, які задоволені і незадоволені шлюбними стосунками.

Розглянемо специфіку психологічного благополуччя (за методикою К. Ріфф) осіб з різним рівнем задоволеності шлюбними стосунками.

На осі ОХ розміщені показники психологічного благополуччя, на осі ОУ – їх значення, що виражені в процентілях. Середня лінія ряду проходить через 50-й процентіль. Кожний профіль є середнім значенням відповідних показників представників виділених груп, що виражені в процентілях.

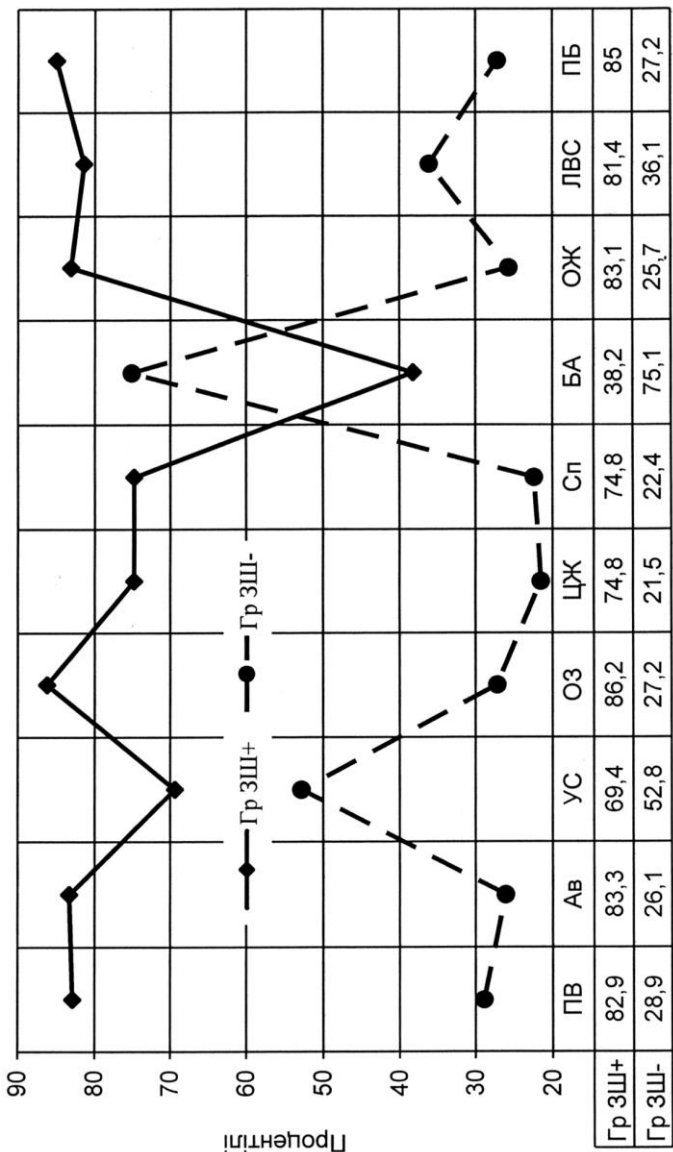

Рис. 1. Профілі психологічного благополуччя груп осіб з високим (Гр3Ш+) і низьким (Гр3Ш-) рівнем задоволеності шлюбними стосунками

Примітка: 1) ГрЗШ+ (N=7) – група осіб з високим рівнем задоволеності шлюбними стосунками; ГрЗШ- (N=9) – група осіб з низьким рівнем задоволеності шлюбними стосунками; 2) умовні позначення показників психологічного благополуччя: ПВ – позитивні відносини з іншими, АВ – автономія, УС – управління середовищем, ОЗ – особистісне зростання, ЦЖ – цілі у житті, Сп – самоприйняття, БА – баланс афекту, ОЖ – осмисленість життям, ЛВС – людина – відкрита система, ПБ – психологічне благополуччя.

Візуальний аналіз побудованих профілів свідчить про певні розбіжності значень в структурі психологічного благополуччя в кожній групі обстежених.

Так, профіль групи осіб зі високим рівнем задоволеності шлюбними стосунками (ГрЗШі+) розташовано над середньою лінією ряду і знаходиться в просторі четвертого квартилю розподілу (діапазон значень займає від 74 до 90 процентілей), що свідчить про високий рівень психологічного благополуччя у представників цієї групи. Виключення становлять показники балансу афекту (БА) та управління середовищем (УС), що знаходяться в зоні другого та третього квартилів розподілу відповідно.

Профіль групи осіб з низьким рівнем задоволеності шлюбними стосунками (ГрЗШ-) розташований у площині нижче середньої лінії ряду і знаходиться в просторі другого квартилю розподілу (діапазоні значень більшості показників міститься від 20 до 35 процентілей), що свідчить про слабкий вираз психологічного благополуччя в зазначеній групі осіб. Однак, показник баланс афекту (БА) знаходиться в зоні четвертого квартилю розподілу, що відповідає уявленням про незадоволеність обставинами свого життя у осіб цієї групи. Крім того, показник управління середовищем (УС), розташований у третьому квартилі, надає змоги вважати, що представники цієї групи суб'єктивно відчують помірний рівень контролю над обставинами життя.

Отже, порівняльний аналізі конфігурації профілів та їх розташування відносно середньої лінії ряду продемонстрував, що кожній групі властиво своє кількісно-якісне сполучення показників, що вивчаються.

Задля аналізу профілів проранжуємо показники психологічного благополуччя в групах осіб зі різним рівнем задо-

воленості шлюбними стосунками (табл. 2).

Таблиця 2.

Найбільш виражені показники психологічного благополуччя кожного профілю за відхиленням значень від середньої лінії ряду

Ранг	Групи осіб з різним рівнем задоволеності шлюбними стосунками	
	ГрЗШ+	ГрЗШ-
1	ОЗ+ (особистісне зростання)	ЦЖ- (цілі у житті)
2	ПБ+ (психол. благополуччя)	Сп- (самоприйняття)
3	АВ+ (автономія)	ОЖ- (осмисленість життям)
4	ОЖ+ (осмисленість життям)	БА+ (баланс афекту)

Примітка: показники надано у порядку зменшення абсолютних величин відхилення від середньої лінії ряду; знак + вказує на високий рівень вираженості значень показника; знак – свідчить про низький рівень вираженості значень показника.

Представникам групи осіб зі високим рівнем задоволеності шлюбними стосунками (ГрЗШі+) властиве відчуття щастя, задоволеності собою та власним життям (ПБ+). Ці особи мають почуття безперервного розвитку, сприймати себе зростаючими і самореалізованими, відкритими новому досвіду. Вони відчувають почуття реалізації свого потенціалу, спостерігають зміни у кращий бік у собі та своїх діях зі часом; змінюються відповідно до власних знань і досягнень (ОЗ+). Представники цієї групи осіб є досить самостійними і незалежними, самостійно регулюють власну поведінку; оцінюють себе відповідно до особистих умов; здатні протистояти спробам суспільства змусити думати та діяти певним чином (АВ+). Ці особи сприймають себе і навколишній світі більш позитивно, ніж негативно; вони прихильно ставляться до себе і оточуючих, не відносяться суворо за недоліки. Вони мають чіткі цілі та стратегії їх реалізації, впевнені у своїх силах і отримують задоволення від життя, усвідомлюють сенс свого життя (ОЖ+).

Представникам групи осіб зі низьким рівнем задоволеності шлюбними стосунками (ГрЗШ-) характерний низький рівень показників психологічного благополуччя. Вони позбавлені сенсу у житті; мають мало цілей чи намірів; в них відсутнє почуття спрямованості, не знаходить мети у своєму

минулому житті; не мають перспектив чи переконань, що визначають сенсі життя (ЦЖ -). Ці особи незадоволені собою, розчаровані подіями свого минулого, виявляють занепокоєння деякими своїми якостями, прагнуть бути не тими, ким вони є (Сп-). Життя для цих осіб не має осмисленості; вони не бачать сенсу у своєму минулому і теперішньому, не розуміють свого призначення і часто відчуваю нудьгу (ОЖ-). Про незадоволеність своїм життям, песимістичну налаштованість, труднощі у налагодженні стосунків з оточуючими, відсутність віри у себе і свої сили, схильність відчувати безсилля перед обставинами свідчать високі значення показника балансу афекту (БА+).

Таким чином, отримані дані дозволяють стверджувати, що люди, які відчувають себе емоційно-благополучними та повністю задоволені життям, мають високий рівень задоволеності шлюбними стосунками.

Висновки. Задоволеність шлюбними стосунками залежить від багатьох характеристик. У даному дослідженні вивчались взаємозв'язки між показниками задоволеності у шлюбних стосунках та психологічного благополуччя. Встановлено значимі на 1% та 5% рівні додатні кореляційні зв'язки між загальним показником задоволеності у шлюбних стосунках та показниками психологічного благополуччя, а саме: осмисленість життям, автономія, позитивні відносини з соціальним середовищем та самоприйняття. Встановлено значимі відмінності у показниках психологічного благополуччя осіб з високим та низьким рівнем задоволеності шлюбом. Отже показники психологічного благополуччя особистості можна вважати психологічною основою для побудови гармонійних стосунків у шлюбі.

Література

1. Гордієнко І. О. *Самоприйняття особистості як чинник толерантності* : Дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Одеса, 2021. 255 с.
2. Дмитренко А. К. *Соціально-психологічні чинники стабільності шлюбу в перші роки подружнього життя* : Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05. Київ, 1989. 177 с.
3. Кашлюк Ю. Основні чинники, які впливають на психологічне благополуччя особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2016. Вип. 34. С. 170-186. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2016_34_16.
4. Котлова Л. О., Саух І. Д. Психологічні чинники задоволеності

шлюбом на різних етапах подружнього життя. *Науковий вісник ХДУ. Серія «Психологічні науки»*. 2019. № 1. С. 223-228.

5. Сердюк Л. З. *Психологія мотивації учіння майбутніх фахівців: системо-синергетичний підхід*: [монографія]. Київ : Університет «Україна», 2012. 323 с.

6. Роєнко К. В. Психологічне благополуччя як показник самоактуалізації особистості. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2019. № 9, С. 54–61. <https://doi.org/10.31812/psychology.v9i0.3718>.

7. Ryff C.D. The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1995. Vol. 69. P. 719-727.

УДК 159.923.3

СТИЛЬОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРЕДИКТОРИ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ

Санніков О. І.

*доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри теорії та методики практичної психології,
Університет Ушинського*

Малікова Н. О.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*

Анотація. Стаття присвячена стильовим характеристикам особистості як предикторам вибору іншої професії. У роботі розглядаються структура й основні компоненти стилю вибору особистості, стилю прийняття рішень професіонала. Дається порівняльний аналіз підходів до вивчення стилів: когнітивного стилю, індивідуального стилю діяльності, стилю професійної діяльності, стилю прийняття рішень, стилю реалізації вибору особистості. Виділена рішимість як стильова характеристика індивідуальності. Наведені особливості стилю вибору в групах з домінуванням цільового настрою, докладності й гнучкості рішимості. Показане, що комбінація компонентів рішимості може утворювати тип рішимості й бути основою стилю прийняття рішень особистістю.